

Odkaz:

Rozsudek Soudního dvora ze dne 2. srpna 1993, Maria Grana-Novoa proti Landesversicherungsanstalt Hessen, věc C-23/92, Recueil 1993, s. I-4505¹

Klíčová slova:

Sociální zabezpečení migrujících pracovníků – Rovné zacházení – Úmluva uzavřená mezi členským státem a třetí zemí

Předmět:

Rozhodnutí o předběžné otázce o výkladu článku 7 Smlouvy o EHS a čl. 1 písm. j) a čl. 3 odst. 1 nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, v konsolidovaném znění nařízením Rady (EHS) č. 2001/83 ze dne 2. června 1983 (Úř. věst. L 230, s. 6)

Skutkové okolnosti:

I – Právní, skutkový a procesní rámec

a) Dotčená právní úprava ve Spolkové republice Německo

1. Podle Reichsversicherungsordnung (předpisu o sociálním pojištění) ve Spolkové republice Německo je přiznání důchodu z důvodu pracovní neschopnosti podmíněno tím, že pojištěnec naplní zkušební dobu šedesáti měsíců pojištění před vznikem pracovní neschopnosti nebo 240 měsíců pojištění před podáním žádosti o důchod.

2. Dne 25. února 1964 uzavřelo Německo se Švýcarskou konfederací úmluvu o sociálním zabezpečení (BGBl. 1965, II. s. 1294), která byla pozměněna doplňující úmluvou ze dne 9. září 1975 (BGBl. 1976, II, s. 1372).

Tato dvoustranná dohoda stanoví, že pro vytvoření nároku na dávky podle německé právní úpravy je namíste přihlídnout rovněž k dobám pojištění získaným podle švýcarského práva, pokud doby pojištění, které jsou zohledněny v souladu s německým právem, dosahují výše alespoň 12 měsíců.

Na základě této úmluvy se tato zásada sčítání dob pojištění použije pouze na německé a švýcarské státní příslušníky.

Závěrečný protokol této úmluvy, který je její nedílnou součástí, stanoví, že:

” ...

2. Jsou-li kromě podmínek, kterým podléhá použití úmluvy, splněny rovněž podmínky použití jiné úmluvy nebo nadnárodní právní úpravy, nevezme německý orgán v úvahu tuto jinou úmluvu nebo nadnárodní právní úpravu pro použití úmluvy, pokud tato jiná ustanovení nestanovují jinak.“

¹ Jednací jazyk: němčina

3. Německo rovněž uzavřelo dne 4. prosince 1973 dvoustrannou úmluvu o sociálním zabezpečení se Španělskem, která byla pozměněna dne 17. prosince 1975 (BGBl. 1977, II, s. 687 a 722).

Tato úmluva stanoví rovné zacházení pro německé a španělské státní příslušníky.

4. Ve Spolkové republice Německo byly tyto úmluvy v souladu s ústavou začleněny do vnitrostátního právního řádu v podobě spolkového zákona.

b) *Dotčená ustanovení Společenství*

1. Ustanovení čl. 7 prvního pododstavce Smlouvy EHS stanoví, že:

„V rámci použití této smlouvy, aniž jsou dotčena její zvláštní ustanovení, je zakázána jakákoli diskriminace na základě státní příslušnosti.“

2. V souladu s čl. 1 písm. j) nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství ve znění pozměněném nařízením Rady (EHS) č. 2001/83 ze dne 2. června 1983 (Úř. věst. č. L 230, s. 6):

„se "právními předpisy" rozumějí pro každý členský stát právní a správní předpisy a jiná ustanovení a všechna ostatní prováděcí opatření, současná i budoucí, týkající se odvětví a systémů sociálního zabezpečení uvedených v čl. 4 odst. 1 a 2.

...“

3. Ustanovení čl. 3 odst. 3 tohoto nařízení stanoví, že:

„S výhradou zvláštních ustanovení tohoto nařízení mají osoby s bydlištěm na území jednoho z členských států, na něž se vztahuje toto nařízení, stejná práva a povinnosti podle právních předpisů kteréhokoli členského státu jako státní příslušníci uvedeného státu.“

c) *Skutkové okolnosti sporu v původním řízení a řízení před vnitrostátním soudem*

1. Maria Grana-Novoa, španělská státní příslušnice, nikdy nepracovala ve své zemi původu.

Naproti tomu vykonávala od prosince 1970 do června 1975 činnost podléhající povinnému pojištění ve Švýcarsku.

V roce 1976 se usadila ve Spolkové republice Německo a od února 1979 do října 1982 zde vykonávala po dobu celkem 44 měsíců činnost podléhající povinnému pojištění.

2. M. Grana-Novoa byla později postižena trvalou pracovní neschopností.

Dne 10. srpna 1983 podala M. Grana-Novoa u Landesversicherungsanstalt Hessen žádost o přiznání invalidního důchodu.

3. Dne 11. listopadu 1983 Landesversicherungsanstalt Hessen tuto žádost zamítl z toho důvodu, že M. Grana-Novoa nepracovala ve Spolkové republice Německo dostatečně dlouho na to, aby splnila zkušební dobu stanovenou německými právními předpisy.

4. Žaloba, kterou M. Grana-Novoa podala proti tomuto rozhodnutí, byla zamítnuta ze strany

Sozialgericht Frankfurt dne 18. března 1985.

Hessisches Landessozialgericht rovněž zamítl rozsudkem ze dne 17. března 1989 odvolání, které M. Grana-Novoa podala proti tomuto rozsudku.

Dne 7. června 1989 požádala M. Grana-Novoa o přezkoumání rozsudku před Bundessozialgericht.

5. Před vnitrostátním soudem není pochyb o tom, že M. Grana-Novoa nemá nárok na invalidní důchod na základě samotného německého práva, protože neuplynula karenční lhůta stanovená jeho právními předpisy.

M. Grana-Novoa by nicméně mohla být příjemcem důchodu v Německu, kdyby byly do výpočtu zahrnuty doby pojištění, které získala ve Švýcarsku.

6. Ve věci v původním řízení M. Grana-Novoa v podstatě tvrdí, že má na základě německo-španělské dvoustranné úmluvy právo být stavěna na roveň německého státního příslušníka pro použití dvoustranné německo-švýcarské úmluvy, která jí umožňuje sečíst doby pojištění získané ve Švýcarsku a v Německu a může tak splnit podmínku ohledně zkušební doby stanovenou německými právními předpisy.

7. Částečným rozsudkem ze dne 28. srpna 1991 zamítl Bundessozialgericht žádost o přezkoumání podanou M. Grana-Novoa, pokud jde o období předcházející 31. prosinci 1985.

V tomto ohledu vnitrostátní soud usoudil, že dvoustranné úmluvy uzavřené Spolkovou republikou Německo neumožňují zohlednit doby, které M. Grana-Novoa získala ve Švýcarsku. Německo-švýcarská úmluva je totiž uzavřenou dohodou, která se použije pouze na státní příslušníky dvou smluvních států. Kromě toho ochranná doložka stanovená v závěrečném protokolu ohledně této úmluvy zabráňuje M. Grana-Novoa dovolávat se současně německo-švýcarské a německo-španělské úmluvy, pokud se pro účely použití první úmluvy opírá o zásadu rovného zacházení, která je stanovena ve druhé úmluvě ve prospěch státních příslušníků dvou smluvních států.

8. Naproti tomu co se týče období po 1. lednu 1986, datu přistoupení Španělského království k Evropským společenství, je vnitrostátní soud toho názoru, že vyřešení sporu závisí na výkladu práva Společenství.

Bundessozialgericht si totiž klade otázku, zda právo Společenství, konkrétněji zásada zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti, neukládá německému orgánu sociálního zabezpečení navzdory ochranné doložce stanovené v německo-švýcarské úmluvě povinnost přiznat občanu Společenství stejná práva, jaké má německý státní příslušník na základě této úmluvy.

V tomto kontextu vnitrostátní soud nejprve poukazuje na to, že i když Soudní dvůr vyložil pojem „právní předpisy“ ve smyslu čl. 1 písm. j) nařízení č. 1408/71 široce, nevyjádřil se zatím k otázce určení, zda tento pojem zahrnuje rovněž taková ustanovení, jako je německo-švýcarská úmluva, která byla spolkovým zákonem začleněna do německého vnitrostátního práva.

V případě kladné odpovědi na tuto otázku si Bundessozialgericht dále klade otázku, zda je možné vykládat pravidlo zákazu diskriminace stanovené v článku 7 Smlouvy o EHS a konkretizované článkem 48 této smlouvy a čl. 3 odst. 1 nařízení č. 1408/71 tak, že zbavuje

účinku ochrannou doložku německo-švýcarské úmluvy tím, že ukládá členském státu, který uzavřel v oblasti sociálního zabezpečení uzavřenou dohodu s třetí zemí, povinnost stavět na roveň státní příslušníky jiných členských států a tuzemské státní příslušníky pro účely použití této úmluvy.

Podle vnitrostátního soudu je jistě třeba vzít v úvahu skutečnost, že použití zásady rovného zacházení v takovém případě, jako je předmetná věc, by ztížilo podmínky uzavírání úmluv se třetími zeměmi, protože smluvní členský stát by musel rozšířit práva, která vyplývají z této dohody pro tuzemské státní příslušníky, na státní příslušníky jiných členských zemí.

Soud si nicméně pokládá otázku, zda nestavění občanů Společenství na roveň nemá za následek narušení volného pohybu pracovníků uvnitř Společenství, neboť taková ochranná doložka, jako je doložka v německo-švýcarské úmluvě, způsobuje, že občan Společenství, který vykonával pracovní činnost ve třetí zemi, může poté vykonávat zaměstnání v jiném členském státě, než je jeho země původu, jediné za cenu ztráty části svého pojištění při výpočtu sociálních dávek. Takový pracovník by se tak nacházel v méně příznivé situaci, než kdyby nevyužil svého práva na volný pohyb uvnitř Společenství a usadil se ve své zemi původu, poté co vykonával zaměstnání ve třetí zemi.

9. Bundessozialgericht proto usoudil, že spor vyvolává otázky ohledně výkladu práva Společenství, a usnesením ze dne 28. srpna 1991 rozhodl podle článku 177 Smlouvy o EHS odložit své rozhodnutí až do té doby, než se Soudní dvůr vyjádří k následujícím předběžným otázkám:

- 1) „Musejí být čl. 3 odst. 1 a čl. 1 písm. j) nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství vykládány v tom smyslu, že pojem 'právní předpisy' uvedený v čl. 3 odst. 1 zahrnuje rovněž ustanovení mezistátních úmluv uzavřených mezi členským státem a třetí zemí, které se staly v podobě zákona nedílnou součástí vnitrostátního právního řádu tohoto členského státu?
- 2) V případě kladné odpovědi na první otázku:

Musejí být článek 7 Smlouvy o EHS a čl. 3 odst. 1 nařízení (EHS) č. 1408/71 vykládány v tom smyslu, že neumožňují členskému státu stanovit v úmluvě uzavřené se třetí zemí, že při použití této úmluvy nebudou brána v úvahu nadnárodní ustanovení, jestliže účinkem takové doložky je to, že státní příslušníci jiných členských států Evropského společenství jsou vyloučeni z možnosti sčítání dob pojištění získaných podle systému tuzemského důchodového pojištění a podle systému pojištění třetí země, které vnitrostátního právo tohoto členského státu požaduje v případě použití úmluvy na své vlastní státní příslušníky?“

d) *Řízení před Soudním dvorem*

1. Usnesení Bundessozialgericht bylo zapsáno v kanceláři Soudního dvora dne 28. ledna 1992.

2. V souladu s článkem 20 Protokolu o statutu Soudního dvora EHS byla dne 8. května 1992 předložena písemná vyjádření Komise Evropských společenství, zastoupené Maria Patakia, členkou jejího právního oddělení, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s Berndem Schultem, z Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Socialrecht, Mnichov, dne 10.

května 1992 Maria Grana-Novoa, zastoupené Gottfriedem Krutzkim, advokátem z advokátní komory ve Frankfurtu nad Mohanem, dne 11. května 1992 německé vlády, zastoupené Ernestem Röderem, Ministerialrat při Spolkovém ministerstvu hospodářství a Joachimem Karlem, Regierungsdirektor při Spolkovém ministerstvu hospodářství, jako zmocněnci, dne 13. května 1992 Landesversicherungsanstalt Hessen, zastoupené Horstem Adelmannem, ředitelem Landesversicherungsanstalt Hessen, dne 20. května 1992 portugalské vlády, zastoupené Sebastiaem Pizzarem, generálním ředitelem oddělení pro mezinárodní vztahy a úmluvy o sociálním zabezpečení, a Luisem Fernandesem, ředitelem právního oddělení generálního ředitelství Evropských společenství, jako zmocněnci, a dne 22. května 1992 italské vlády, zastoupené Francescem Guicciardim, avvocato dello Stato, jako zmocněncem, a vlády Spojeného království, zastoupené Susan Cochranem, z Treasury Solicitor's Department, jako zmocněnkyní.

3. Po vylischnutí soudce zpravodaje a stanoviska generálního advokáta rozhodl Soudní dvůr o zahájení ústní části řízení bez předběžného dokazování.

II – Písemná vyjádření předložená Soudnímu dvoru

1. *Maria Grana-Novoa*, navrhovatelka v původním řízení, poznamenává, že čl. 48 odst. 2 a článek 51 Smlouvy zakazují jakoukoli diskriminaci mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti.

V případě v původním řízení byla však tato zásada porušena tím, že Spolková republika Německo v době, kdy byla vázána povinnostmi plynoucími ze Smlouvy EHS, uzavřela úmluvu se třetí zemí, která stanoví zohlednění dob pojištění získaných v této třetí zemi ve prospěch vlastních státních příslušníků, zatímco na státní příslušníky ostatních členských států se výhody těchto ustanovení nevztahují. Aniž by k tomu měla naléhavý důvod, tak Spolková republika Německo zavedla výhodu pouze ve prospěch vlastních státních příslušníků.

Skutečnost, že byla tato úmluva začleněna do německého vnitrostátního práva, vede k situaci srovnatelné s vnitrostátními právními předpisy ohledně podmínek přiznání invalidního důchodu.

Za těchto podmínek *Maria Grana-Novoa* navrhuje, aby Soudní dvůr odpověděl na první položenou otázku kladně a rozhodl, že zásada rovného zacházení nedovoluje vyloučit státní příslušníky ostatních členských států z výhod ustanovení německo-švýcarské úmluvy.

2. *Landesversicherungsanstalt Hessen*, žalovaný v původním řízení, tvrdí, že dotčená německo-švýcarská úmluva v případě v původním řízení nespadá do působnosti Smlouvy.

V tomto ohledu tvrdí, že i když se článek 234 Smlouvy o EHS týkající se vztahů mezi touto Smlouvou a úmluvami uzavřenými mezi členskými státy a třetími zeměmi vztahuje pouze na dohody uzavřené před vstupem této smlouvy v platnost, musejí se základní zásady tohoto ustanovení používat rovněž na úmluvy uzavřené po tomto datu. Dotčená dvoustranná úmluva, která je předmětem řízení před Bundessozialgericht, se však Smlouvy nedotýká, protože za současného stavu práva Společenství nemá Společenství žádnou pravomoc uzavírat mezinárodní úmluvy v oblasti sociální politiky. Rozsah mezinárodních pravomocí Společenství totiž přímo závisí na jeho pravomocích na vnitrostátní úrovni a Smlouva v současnosti nestanovuje společnou sociální politiku.

Rozdílné zacházení z důvodu státní příslušnosti obsažené v úmluvě z oblasti sociálního

zabezpečení uzavřené mezi členským státem a třetí zemí tak nespadá do působnosti Smlouvy, a článek 7 této smlouvy tudíž není použitelný.

Stejně tak kombinovaná ustanovení čl. 3 odst. 3 a článků 6, 7 a 8 nařízení č. 1408/71 se vztahují pouze na úmluvy uzavřené mezi dvěma nebo více členskými státy s vyloučením dohod mezi členskými státy a třetími zeměmi a Soudní dvůr se v rozsudku ze dne 5. července 1988, Borowitz, bod 27 (č. 21/87, Recueil, s. 3715) nevyjádřil k otázce určení, zda dvoustranná úmluva uzavřená mezi členským státem a třetí zemí spadá do působnosti Smlouvy.

Landesversicherungsanstalt Hessen z toho vyvozuje, že právo Společenství nezavazuje Spolkovou republiku Německo, aby rozšířila výhody sporné dvoustranné úmluvy v původním řízení na státní příslušníky ostatních členských států, je tedy třeba odpovědět na první položenou otázku záporně a není namístě odpovídat na druhou otázku.

3. a) *Německá vláda se domnívá, že první otázka vyžaduje zápornou odpověď.*

Ustanovení čl. 1 písm. j) nařízení č. 1408/71, které definuje termín „právní předpisy“, totiž nezmiňuje dvoustranné úmluvy a pojem „úmluva o sociálním zabezpečení“ je definován v čl. 1 písm. k) tohoto nařízení. Skutečnost, že tyto dva pojmy jsou předmětem rozdílných ustanovení, znamená, že dvoustranná úmluva o sociálním zabezpečení nemůže být považována za součást „právních předpisů“ členského státu.

Navíc, čl. 3 odst. 3 nařízení č. 1408/71 stanovující rozšíření výhod plynoucích z ustanovení úmluv o sociálním zabezpečení, které na základě tohoto nařízení zůstávají použitelné, na všechny osoby, na něž se použije toto nařízení, pokud není v příloze III stanoveno jinak, se nevztahuje na dvoustranné úmluvy o sociálním zabezpečení uzavřené mezi členským státem a třetí zemí. Kdyby bylo uznáno, že tyto úmluvy spadají do působnosti čl. 3 odst. 1 nařízení č. 1408/71, stal by se čl. 3 odst. 3 z velké části zbytečným. Takový výklad by měl krom toho nelogický následek v tom, že členské státy by mohly vypustit zásadu rovného zacházení z úmluv uzavřených mezi nimi samými, avšak nikoli z úmluv uzavřených s třetími zeměmi.

Stejně tak z výše uvedeného rozsudku Borowitz, podle něhož nařízení č. 1408/71 umožňuje členskému státu uzavřít se třetí zemí úmluvu, která staví na stejnou úroveň doby pojištění získané podle právních předpisů této země a doby pojištění získané podle právních předpisů tohoto členského státu pro účely stanovení dávek přiznaných orgány tohoto členského státu, nelze odvodit, že právo Společenství zavazuje členský stát stavět tyto doby na stejnou úroveň, protože Soudní dvůr nevychází přímo ze zásady, že toto stavění na stejnou úroveň nutně vyplývá z nařízení č. 1408/71.

Konečně výklad, podle něhož je dvoustranná úmluva uzavřená mezi členským státem a třetí zemí součástí „právních předpisů“ tohoto členského státu, by znamenal, že ostatní členské státy by byly povinny na základě zásady sčítání stanovené v nařízení č. 1408/71 přihlídnout rovněž k dobám pojištění získaným v této třetí zemi, přestože nařízení nestanoví podobnou povinnost a členský stát není oprávněn rozšířit působnost tohoto nařízení na úkor ostatních členských států.

b) Podle německé vlády *druhá otázka*, kterou vzhledem k navrhované odpovědi na první otázku přezkoumává pouze podpůrně, vyžaduje rovněž zápornou odpověď.

Zásada rovného zacházení uvedená v čl. 3 odst. 1 nařízení č. 1408/71 má totiž účinek pouze v

rámci působnosti tohoto nařízení, která je určena články 48 a 51 Smlouvy. Volný pohyb pracovníků uvedený v těchto ustanoveních je tak použitelný výlučně na území členských států. Navrhovatelka v původním řízení ovšem žádá, aby bylo přihlédnuto k dobám pojištění, které získala mimo území Společenství. Za těchto podmínek článek 48 a nařízení č. 1408/71 stanovující zásadu vnitrostátního zacházení pro občany Společenství co se týče sociálních dávek pouze v rozsahu, v němž byl nárok na tyto dávky získán v důsledku pohybu uvnitř Společenství, nejsou použitelné.

Spolková vláda připouští, že nepřihlédnutí k dobám pojištění získaných ve třetích zemích může pro migrujícího pracovníka představovat překážku, pokud jde o jeho usazení v jiném členském státu, než je jeho stát původu. Tato překážka nicméně vyplývá ze skutečnosti, že tento občan Společenství vykonával pracovní činnost mimo Společenství a v tomto ohledu se nemůže dovolávat práva Společenství. Jiný výklad, který by umožnil všem občanům Společenství využívat práva plynoucího z ustanovení dvoustranných úmluv uzavřených mezi členskými státy a třetí zemí, by představoval vážnou překážku uzavírání tohoto typu dohod.

4. a) *Vláda Spojeného království* navrhuje odpovědět na *první otázku* záporně.

Nařízení č. 1408/71 především jasně odlišuje pojmy „právní předpisy“ a „úmluva o sociálním zabezpečení“. Kromě toho definice prvního pojmu uvedeného v čl. 1 písm. j) nařízení nijak nenaznačuje, že tento pojem zahrnuje úmluvu o sociálním zabezpečení, a termín „právní předpisy“ je nevhodný k označování mezinárodní smlouvy, takže Rada nemohla mít v úmyslu přiřadit mu tento význam. Dále pak definice pojmu „úmluva o sociálním zabezpečení“ uvedená v čl. 1 písm. k) nařízení se určitě nevztahuje na úmluvy mezi členskými státy a třetí zemí, to však lze vysvětlit skutečností, že na základě článku 6 tohoto nařízení jsou takové úmluvy zcela mimo jeho působnost.

Kdyby byly úmluvy o sociálním zabezpečení součástí „právních předpisů“ ve smyslu nařízení, bylo by zbytečné stanovovat v čl. 3 odst. 3 tohoto nařízení, že se vztahují na všechny osoby, na které se vztahuje toto nařízení, protože tohoto výsledku by bylo dosaženo již na základě čl. 3 odst. 1. Samotná existence čl. 3 odst. 3 tedy ukazuje, že termín „právní předpisy“ nezahrnuje úmluvy o sociálním zabezpečení. Ostatně, v souladu s tímto článkem může být v příloze III nařízení stanoveno, že některé úmluvy uzavřené mezi členskými státy se nevztahují na všechny osoby zahrnuté v tomto nařízení. Bylo by nelogické, kdyby Rada zavedla toto ustanovení pro úmluvy mezi členskými státy, ale zároveň zamýšlela, aby úmluvy uzavřené mezi členskými státy a třetí zemí podléhaly nařízení bez výjimky.

Články 6 a 8 nařízení č. 1408/71 potvrzují závěr, podle kterého nespadají úmluvy mezi členskými státy a třetí zemí do působnosti nařízení. Na základě článku 6 tak nařízení nahrazuje úmluvy zavazující třetí země, pouze pokud jsou součástí dotčené úmluvy alespoň dva členské státy a pokud se na urovnání příslušného případu nepodílí žádný orgán sociálního zabezpečení třetí země. Článek 6 se tedy v případě úmluv zavazujících alespoň dva členské státy a jednu nebo více třetích zemí nedotýká fungování úmluvy ve vztazích mezi členskými státy a třetí zemí, takže by bylo neobvyklé, kdyby se nařízení mělo týkat úmluv uzavřených mezi jedinými členskými státy a třetí zemí.

Tento výklad je navíc podpořen judikaturou (rozsudek ze dne 16. listopadu 1972, AOK Hamburk, č. 16/72, Recueil, s. 1141, a rozsudek Borowitz, uvedený výše). Soudní dvůr, který v bodu 26 rozsudku Borowitz výslovně stanovil, že žádné ustanovení nařízení nezavazuje orgány ostatních členských států zohledňovat doby pojištění získané podle právních předpisů třetí země, tak jasně rozhodl, že dotčená dvoustranná německo-polská úmluva v tomto případě

nebyla součástí německých právních předpisů ve smyslu nařízení. Skutečnost, že v tomto rozsudku bylo rozhodnuto, že nařízení nebrání Spolkové republice použít v projednávaném případě dvoustrannou úmluvu, navíc není relevantní pro tento případ, protože na rozdíl od M. Grana-Novoa se F. Borowitz nepotřeboval dovolávat ustanovení práva Společenství, aby mohl uplatňovat své nároky na základě dvoustranné úmluvy.

Vláda Spojeného království dodává, že způsob, jakým dotyčný členský stát postupuje, aby uvedl v platnost ustanovení těchto úmluv ve svém vnitrostátním právu, neovlivňuje závěr, podle kterého se nařízení nevztahuje na úmluvy uzavřené mezi členským státem a třetí zemí. Skutečnost, že dotčená úmluva byla začleněna do německého vnitrostátního práva, neznamená, že tato úmluva proto spadá do „právních předpisů“ členského státu ve smyslu nařízení. Tato myšlenka, která již byla vyslovena ve výše uvedeném případě Borowitz, byla výslovně zamítnuta generálním advokátem a konkludentně také Soudním dvorem. Jestliže ostatně dvoustranné úmluvy nemohou být označeny za „právní předpisy“, nebylo by správné chtít dosáhnout tohoto výsledku nepřímo prostřednictvím ustanovení vnitrostátního práva, kterými je tato úmluva prováděna, a to tím spíše, že by měla tato teze různé důsledky podle toho, zda jsou nebo nejsou taková prováděcí opatření nezbytná podle práva dotyčného členského státu a případně podle formy těchto opatření.

b) Podle vlády Spojeného království vyžaduje rovněž *druhá otázka* zápornou odpověď.

V tomto ohledu nejprve poukazuje na to, že zaměstnání, které M. Grana-Novoa vykonávala ve Švýcarsku, nesouvisí s volným pohybem pracovníků uvnitř Společenství. Občan Společenství, který se rozhodne pracovat mimo Společenství, nemůže očekávat, že mu poté na základě této pracovní činnosti vzniknou v členských státech podobné nároky v oblasti sociálního zabezpečení, jaké zakládá výkon zaměstnání uvnitř Společenství.

Dále zdůrazňuje, že dvoustranné úmluvy o sociálním zabezpečení jsou zpravidla založeny na zásadě, podle které každý smluvní stát nese náklady za platby příspěvků, na něž poskytuje úmluva nárok, s ohledem na skutečnost, že náklady, které tak vznikají každému smluvnímu státu, jsou ve velké míře vyrovnány příspěvků přiznanými druhou stranou jejich vlastním státním příslušníkům. Tato rovnováha by však byla narušena, kdyby dotyčný členský stát musel výhody stanovené v úmluvě poskytnout státním příslušníkům všech ostatních členských států. Tento členský stát by tak byl podroben povinností navíc, aniž by si byl jistý, že ostatní členské státy uzavřely obdobné dvoustranné úmluvy, z nichž mohou mít prospěch státní příslušníci tohoto prvního členského státu.

Co se týče úvahy Bundessozialgericht, podle níž může nepoužití zásady rovného zacházení v takovém případě, jako je předmětná věc, narušit volný pohyb uvnitř Společenství, vláda Spojeného království shledává, že tento úsudek je založen na předpokladu, že bude vždy existovat úmluva mezi státem původu pracovníka a dotčenou třetí zemí a že tato úmluva dává vznik nároku na sporný příspěvek. Členské státy však nejsou povinny uzavírat takové dohody.

Krom toho odlišnosti mezi právními systémy dotčených dvou států, které musejí být uznány za současného stavu práva Společenství, mají za následek rozdílné nároky v členském státě, ve kterém se M. Grana-Novoa rozhodla usadit, než jsou nároky, jež by jí příslušely, kdyby se vrátila do svého členského státu původu, a situace navrhovatelky v původním řízení se neliší od postavení, ve kterém by se nacházela, kdyby Spolková republika neuzavřela úmluvu se Švýcarskem.

Z toho důvodu se ani Smlouva, ani nařízení č. 1408/71 nedotýkají práva členského státu

vyhradit státním příslušníkům dvou smluvních států nároky, které vznikly uzavřením dvoustranné úmluvy se třetí zemí.

5. *Italská vláda* navrhuje odpovědět na otázky položené Bundessozialgericht kladně.

Poukazuje totiž na to, že i když se ustanovení ohledně volného pohybu pracovníků výslovně nevyjadřují k otázce určení, zda se zásada rovného zacházení může použít v situaci, která představuje vazby na třetí zemi, Soudní dvůr již rozhodl (rozsudek ze dne 12. prosince 1974, Walrave, bod 28, č. 36/74, Recueil, s. 1405), že pravidlo nediskriminace je použitelné v právních vztazích, které mohou být místně určeny na území Společenství buď z důvodu místa, kde jsou založeny, nebo z důvodu místa, kde mají účinek.

Co se týče konkrétněji případu v původním řízení, zásada zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti, která představuje jeden ze základů Společenství, ukládá německým orgánům zohlednění dob pojištění, které M. Grana-Novoa získala ve Švýcarsku, pokud je za obdobných podmínek na základě německo-švýcarské úmluvy toto sčítání prováděno ve prospěch německého státního příslušníka.

V důsledku nepřijetí takového výkladu by občanům Společenství, kteří bydlí a pracují na území jiného členského státu, v mnohých případech hrozil nedostatek ochrany v oblasti sociálního zabezpečení a byli by v každém případě v méně jisté situaci, než uprchlíci a osoby bez státní příslušnosti, na které se zpravidla vztahují dvoustranné úmluvy o sociálním zabezpečení. Podle italské vlády ohrožují takové diskriminující situace samotnou zásadu volného pohybu pracovníků.

Krom toho judikatura (rozsudek Borowitz, uvedený výše, a rozsudek ze dne 27. září 1988, Matteucci, č. 235, Recueil, s. 5589) potvrzuje potřebu širokého výkladu v této oblasti. Soudní dvůr tak rozhodl v tomto naposledy jmenovaném rozsudku, že dvoustranná dohoda, která zakládá výhody pouze pro tuzemské státní příslušníky dvou členských států, které jsou stranami této dohody, nemůže být překážkou použití zásady rovného zacházení pro tuzemské státní příslušníky a občany Společenství usazené na území jednoho z těchto dvou členských států. Tato zásada platí rovněž pro dohody uzavřené mezi členským státem a třetí zemí s výhradou toho, že třetí země není vázána povinností stavět na roveň občany Společenství a tuzemské státní příslušníky.

6. a) *Portugalská vláda* ohledně *první otázky* uvádí, že podle judikatury (rozsudek ze dne 31. března 1977 Bozzone, č. 87/76, Recueil, s. 687, a rozsudek Borowitz, uvedený výše) musí být pojem „právní předpisy“ ve smyslu nařízení č. 1408/71 vykládán tak široce, že zahrnuje ustanovení úmluv o sociálním zabezpečení uzavřených mezi členskými státy a tvořících nedílnou součást jejich vnitrostátního práva. V rozsudku ze dne 7. února 1991, Rönfeldt (č. C-227/89, bod 27, Recueil, s. I-323) Soudní dvůr upřesnil, že „dávkami přiznanými na základě právních předpisů členského státu musejí být zamýšleny jak dávky stanovené vnitrostátním právem jako takovým, které je ustanovené vnitrostátními zákonodárci, tak dávky vyplývající z ustanovení mezinárodních úmluv o sociálním zabezpečení platných mezi dvěma nebo více členskými státy a začleněných do jejich vnitrostátního práva“.

b) Co se týče *druhé otázky*, je portugalská vláda toho názoru, že podle pravidla rovného zacházení v oblasti sociálního zabezpečení stanoveného v čl. 3 odst. 1 nařízení č. 1408/71, které představuje pouhou konkretizaci základní zásady zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti, již je věnován článek 7 a čl. 48 odst. 2 Smlouvy, má navrhovatelka v původním řízení jako občanka Společenství, která využila volného pohybu pracovníků, nárok na dávky

vyplývající z použití německo-švýcarské úmluvy za stejných podmínek jako německý státní příslušník.

Na základě zásady přednosti práva Společenství tak nemůže dotýčný členský stát použít proti státním příslušníkům ostatních členských států ochrannou doložku vloženou do dotčené dvoustranné úmluvy. V důsledku toho je tento členský stát povinen státním příslušníkům ostatních členských států, kteří vykonávali pracovní činnost na území tohoto státu a byli plátcí sociálního pojištění, zaručit stejné zacházení jako svým vlastním státním příslušníkům a uplatnit na ně všechny právní předpisy v sociální oblasti, včetně dvoustranných úmluv, které tento stát uzavřel. Toto použití zásady rovného zacházení samozřejmě nezakládá žádnou povinnost pro třetí stát, který je stranou dotčené úmluvy.

c) V souhrnu portugalská vláda navrhuje odpovědět na otázky položené Bundessozialgericht takto:

- 1) „Ustanovení čl. 3 odst. 1 a čl. 1 písm. j) nařízení (EHS) č. 1408/71 musejí být vykládány v tom smyslu, že pojem „právní předpisy“ se vztahuje rovněž na ustanovení úmluv uzavřených mezi členským státem a třetí zemí. Pro třetí zemi z toho nicméně neplyne žádná povinnost.
- 2) Článek 7 Smlouvy o EHS a čl. 3 odst. 1 nařízení (EHS) č. 1408/71 neumožňují členskému státu dovolávat se na doložku vloženou do úmluvy uzavřené se třetí zemí, aby vyloučil státní příslušníky ostatních členských států z použití zásady rovného zacházení i pravidel relevantních k přiznání dávek, které musejí být přiznány za stejných podmínek jako pro příslušníky tohoto členského státu v souladu s uvedenou úmluvou.“

7. a) Komise ohledně první otázky poukazuje na to, že v Německu jsou mezinárodní úmluvy v souladu s ústavou prováděny ve formě spolkových zákonů a jsou touto cestou začleněny jako zákony do vnitrostátního právního řádu.

Krom toho ustanovení nařízení č. 1408/71 ničím nenaznačují, že Rada měla v úmyslu vyloučit takové úmluvy z působnosti tohoto nařízení.

Navíc v souladu s ustálenou judikaturou (viz rozsudek Bozzone, uvedený výše, bod 10, rozsudek ze dne 11. července 1980, Komise v. Belgie, bod 4, č. 150/79, Recueil, s. 2621, a rozsudek ze dne 23. října 1986, van Roosmalen, bod 28, č. 300/84, Recueil, s. 3097) musí být termín „právní předpisy“ ve smyslu nařízení chápán široce a zahrnovat všechna použitelná vnitrostátní opatření. Ve výše uvedeném rozsudku Rönfeldt stanovil Soudní dvůr v bodu 20, že mezistátní úmluvy provedené ve formě zákonů patří mezi „právní předpisy“ členských států.

V důsledku toho jsou ustanovení mezinárodních úmluv o sociálním zabezpečení, které po provedení ve formě zákonů tvoří nedílnou součást vnitrostátního právního řádu členského státu, zahrnuta do „právních předpisů“ ve smyslu nařízení a mohou zakládat práva a povinnosti ve smyslu tohoto nařízení.

b) Pokud jde o druhou otázku, Komise nejprve poznamenává, že skutečnost, že ve věci v původním řízení byly doby pojištění, které mají být v členském státu zohledněny, získány ve třetí zemi, nebrání použití práva Společenství. Použití nařízení č. 1408/71 totiž nezávisí na místě, kde byla pracovní činnost vykonávána, ale na existenci vazby se systémem sociálního zabezpečení členského státu.

Komise pokračuje tím, že článek 234 Smlouvy o EHS sice stanoví, že úmluvy uzavřené mezi jedním nebo více členskými státy a jednou nebo více třetími zeměmi před vstupem této Smlouvy v platnost nejsou touto smlouvou dotčeny, nicméně druhý pododstavec tohoto článku zavazuje členské státy, aby v případě neslučitelnosti těchto úmluv s právem Společenství zavedly členské státy všechny vhodné prostředky k odstranění těchto neslučitelností. Co se týče úmluv uzavřených po vstupu Smlouvy v platnost v oblastech, které spadají do její působnosti, vyplývá z článku 5 Smlouvy, že členské státy nejsou oprávněny uzavírat úmluvy neslučitelné s právem Společenství.

V souladu s pravidlem přednosti práva Společenství zbavuje tudíž právo Společenství, konkrétně zásada rovného zacházení, ochrannou doložku uvedenou v německo-švýcarské úmluvě jejího účinku, takže čl. 3 odst. 1 nařízení č. 1408/71 zavazuje členské státy poskytnout státním příslušníkům ostatních členských států stejné zacházení jako tuzemským státním příslušníkům.

Komise nicméně upřesňuje, že použití zásady rovného zacházení, co se týče ustanovení dvoustranných úmluv uzavřených s třetí zemí, které jsou nedílnou součástí právního řádu členského státu, je výlučně omezeno na dotyčný členský stát a nezakládá žádné povinnosti pro třetí zemi.

c) Závěrem Komise navrhuje odpovědět na otázky předkládajícího soudu takto:

- 1) „Ustanovení čl. 3 odst. 1 a čl. 1 písm. j) nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství musejí být vykládány v tom smyslu, že 'právní předpisy' ve smyslu čl. 3 odst. 1 zahrnují rovněž ustanovení mezistátních úmluv zavazující členský stát a třetí zemi, které se v podobě zákona staly na základě vnitrostátního schvalovacího zákona nedílnou součástí vnitrostátního právního řádu tohoto členského státu.
- 2) Článek 7 Smlouvy o EHS a čl. 3 odst. 1 nařízení (EHS) č. 1408/71 musejí být vykládány v tom smyslu, že neopravňují členský stát stanovit v úmluvě se třetí zemí, že při používání úmluvy nebude brán ohled na nadnárodní právní úpravy, jestliže státní příslušníci jiných členských států Evropského společenství jsou následkem toho vyloučeni z možnosti, kterou vnitrostátní právo tohoto členského státu stanoví pro použití úmluvy na své vlastní státní příslušníky, provést sčítání dob pojištění získaných podle vnitrostátního systému penzijního pojištění a dob pojištění získaných podle systému třetí země.“

III – Ústní část řízení

Během veřejného zasedání dne 2. března 1993 *nizozemská vláda* poznamenala, že v souladu s ustálenou judikaturou nezavádí nařízení č. 1408/71 společný systém sociálního zabezpečení, ale zachovává rozdílné vnitrostátní systémy a jeho jediným cílem je zajistit koordinaci systémů sociálního zabezpečení členských států.

Nizozemská vláda z toho odvozuje, že uzavírání dvoustranných úmluv o sociálním zabezpečení, toho typu jako je úmluva v projednávaném případě v původním řízení, spadá pouze do pravomoci členských států a že podstata těchto dohod nespadá do působnosti

Smlouvy o EHS, takže M. Grana-Novoa se nemůže dovolávat ani článku 7 této smlouvy, ani nařízení č. 1408/71.

Nizozemská vláda dodala, že skutečnost, že nařízení č. 1408/71 se nevztahuje na úmluvy o sociálním zabezpečení uzavřené mezi členským státem a třetí zemí, potvrzuje to, že tyto dohody nespádají do práva Společenství, pokud se nedotýkají volného pohybu pracovníků uvnitř společného trhu.

V důsledku toho nejsou výše uvedené rozsudky Walrave a Matteucci použitelné v případě v původním řízení.

Tato vláda na závěr zdůraznila, že jakýkoli jiný výklad by zpochybnil vyvážené rozdělení finančních nákladů, na kterém jsou úmluvy o sociálním zabezpečení uzavřené mezi členským státem a třetí zemí založeny, takže stávající dohody by musely být vypovězeny a uzavírání nových úmluv tohoto typu by bylo prakticky nemožné.

Nizozemská vláda v souhrnu navrhla odpovědět na obě předběžné otázky záporně.

Právní otázky:

¹ Usnesením ze dne 28. srpna 1991 došlým Soudnímu dvoru dne 28. ledna 1992 položil Bundessozialgericht na základě článku 177 Smlouvy o EHS dvě předběžné otázky týkající se výkladu článku 7 této smlouvy, čl. 1 písm. j) a čl. 3 odst. 1 nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství ve znění pozměněném nařízením Rady (EHS) č. 2001/83 ze dne 2. června 1983 (Úř. věst. č. L 230, s. 6).

² Tyto otázky byly položeny v rámci sporu, ve kterém proti sobě stojí Maria Grana-Novoa a Landesversicherungsanstalt Hessen ve věci zamítnutí její žádosti o invalidní důchod.

³ Ze soudního spisu předaného Soudním dvorem vyplývá, že M. Grana-Novoa, španělská státní příslušnice, nikdy nepracovala ve své zemi původu. Naproti tomu vykonávala pracovní činnost podléhající povinnému sociálnímu pojištění nejprve ve Švýcarsku, od prosince 1970 do června 1975, později ve Spolkové republice Německo, od února 1979 do října 1982.

⁴ V tomto státu byla M. Grana-Novoa později postižena trvalou pracovní neschopností a v srpnu 1983 požádala o invalidní důchod. Landesversicherungsanstalt Hessen jí však odmítl přiznat tento důchod z toho důvodu, že počet let odpracovaných ve Spolkové republice Německo byl nedostačující k tomu, aby splnila podmínku zkušební doby stanovenou právní úpravou tohoto členského státu. M. Grana-Novoa podala proti tomuto rozhodnutí odvolání před německými soudy.

⁵ Je nesporné, že M. Grana-Novoa nemá nárok na invalidní důchod na základě samotného německého práva, mohla by být nicméně příjemcem takového důchodu ve Spolkové republice, kdyby byly zohledněny rovněž doby pojištění, které získala ve Švýcarsku.

⁶ Za tímto účelem se M. Grana-Novoa odvolávala před německými soudy kombinovaných ustanovení dvou dvoustranných úmluv o sociálním zabezpečení

uzavřených Spolkovou republikou jednak se Švýcarskou konfederací, a jednak se Španělským královstvím.

7 Německo-švýcarská úmluva uzavřená v roce 1964 a pozměněná v roce 1975 za určitých podmínek stanoví použití zásady sčítání dob pojištění získaných ve Spolkové republice a ve Švýcarsku, ale omezuje tuto možnost na státní příslušníky těchto dvou smluvních států. Německo-španělská úmluva uzavřená v roce 1973 a pozměněná v roce 1975 stanoví, že pro účely jejího použití je s německými a španělskými státními příslušníky zacházeno stejným způsobem. V souladu s německou ústavou byly tyto úmluvy spolkovým zákonem začleněny do vnitrostátního právního řádu.

8 Závěrečný protokol německo-švýcarské úmluvy obsahuje ochrannou doložku, která zní takto:

„Jsou-li kromě podmínek, kterým podléhá použití úmluvy, splněny rovněž podmínky použití jiné úmluvy nebo nadnárodní právní úpravy, nevezme německý orgán v úvahu tuto jinou úmluvu nebo nadnárodní právní úpravu pro použití úmluvy, pokud tato jiná ustanovení nestanovují jinak.“

9 Podle německých soudů zabraňuje tato doložka M. Grana-Novoa odvolávat se souběžně na německo-švýcarskou a německo-španělskou úmluvu.

10 M. Grana-Novoa byla v prvním a druhém stupni neúspěšná, a proto se obrátila na Bundessozialgericht, který si položil otázku, zda od 1. ledna 1986, data přistoupení Španělského království k Evropským společenství, nebrání zásada Společenství ohledně zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti použití takové ochranné doložky, jaká je vložena do německo-švýcarské úmluvy, pokud by v členském státu, který je stranou této úmluvy, mohla narušit volný pohyb státních příslušníků jiných členských států.

11 Za těchto podmínek položil Bundessozialgericht Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

1) „Musejí být čl. 3 odst. 1 a čl. 1 písm. j) nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství vykládány v tom smyslu, že pojem 'právní předpisy' uvedený v čl. 3 odst. 1 zahrnuje rovněž ustanovení mezistátních úmluv uzavřených mezi členským státem a třetí zemí, které se staly v podobě zákona nedílnou součástí vnitrostátního právního řádu tohoto členského státu?“

2) V případě kladné odpovědi na první otázku:

Musejí být článek 7 Smlouvy o EHS a čl. 3 odst. 1 nařízení (EHS) č. 1408/71 vykládány v tom smyslu, že neumožňují členskému státu stanovit v úmluvě uzavřené se třetí zemí, že při použití této úmluvy nebudou brána v úvahu nadnárodní ustanovení, jestliže účinkem takové doložky je to, že státní příslušníci jiných členských států Evropského společenství jsou vyloučeni z možnosti sčítání dob pojištění získaných podle systému tuzemského důchodového pojištění a podle systému pojištění třetí země, které vnitrostátní

právo tohoto členského státu požaduje v případě použití úmluvy na své vlastní státní příslušníky?“

12 Podrobnější popis skutkových okolností sporu v původním řízení, průběh řízení i vyjádření předložená Soudnímu dvoru obsahuje zpráva k jednání. Tyto skutečnosti ze spisu jsou dále převzaty jen v míře nezbytné pro úvahy Soudního dvora.

K první otázce

13 Pro odpověď na tuto otázku je nejprve třeba připomenout, že v souladu s čl. 3 odst. 1 výše uvedeného nařízení č. 1408/71 (dále jen „nařízení“) „s výhradou zvláštních ustanovení tohoto nařízení mají osoby s bydlištěm na území jednoho z členských států, na něž se vztahuje toto nařízení, stejná práva a povinnosti podle právních předpisů kteréhokoli členského státu jako státní příslušníci uvedeného státu“.

14 Termín „právní předpisy“ použitý ve výše uvedeném ustanovení je definován v čl. 1 písm. j) nařízení tak, že pro účely použití tohoto nařízení označuje „pro každý členský stát právní a správní předpisy a jiná ustanovení a všechna ostatní prováděcí opatření, současná i budoucí“ týkající se odvětví, systémů a dávek sociálního zabezpečení uvedených v nařízení.

15 V tomto ohledu je třeba především zdůraznit, že tato definice nezmiňuje mezinárodní úmluvy o sociálním zabezpečení.

16 Dále je důležité poukázat na to, že tyto úmluvy jsou oproti tomu předmětem zvláštních ustanovení nařízení.

17 Článek 6 nařízení tak zavádí zásadu, podle níž toto nařízení nahrazuje jakoukoli úmluvu o sociálním zabezpečení zavazující buď výhradně dva nebo více členských států, nebo alespoň dva členské státy a jeden nebo více ostatních států, jestliže se, v tomto posledním případě, jedná o případy, na jejichž urovnání se nepodílí žádný orgán některého z třetích států.

18 Odchylně od této zásady stanoví článek 7 nařízení, že toto nařízení se netýká určitého počtu stávajících mezinárodních dohod, mezi něž patří ustanovení dvoustranných úmluv o sociálním zabezpečení uzavřených mezi členskými státy, jmenovaných v příloze III nařízení.

19 Článek 8 nařízení stanoví, že dva nebo více členských států mohou mezi sebou uzavřít úmluvy založené na zásadách a v duchu tohoto nařízení.

20 V souladu s čl. 3 odst. 3 nařízení, není-li v příloze III stanoveno jinak, jsou výhody ustanovení úmluv o sociálním zabezpečení uzavřených mezi dvěma členskými státy a jmenovaných v příloze III, které zůstávají na základě článku 7 použitelné, a ustanovení úmluv uzavřených mezi členskými státy na základě článku 8 rozšířeny na všechny osoby, na které se vztahuje toto nařízení.

21 Pro účely použití předcházejících ustanovení stanoví čl. 1 písm. k) nařízení, že „termínem ‘úmluva o sociálním zabezpečení’ se rozumí jakákoli dvoustranná nebo vícestranná dohoda, která je nebo bude závazná výlučně pro dva nebo více členských států, a jakákoli jiná vícestranná dohoda, která je nebo bude závazná pro alespoň dva členské státy a jeden nebo více ostatních států v oblasti sociálního zabezpečení, pro

všechna nebo některá odvětví a systémy uvedené (v nařízení), jakož i dohody jakéhokoli druhu uzavřené na základě uvedených dohod.“

22 Z toho, co bylo řečeno, vyplývá, že pokud jde o mezinárodní úmluvy o sociálním zabezpečení, je nařízení založeno na zásadě, podle které ve vztazích mezi členskými státy a s výhradou některých taxativně vyjmenovaných výjimek jednak stávající úmluvy nemohou upírat státním příslušníkům těchto států výhody systému koordinace vnitrostátních systémů sociálního zabezpečení, který toto nařízení zavádí, a jednak nové úmluvy uzavřené mezi členskými státy se nemohou odchýlit od pravidel a ducha tohoto nařízení, takže občané Společenství se mohou vždy dovolávat ustanovení tohoto nařízení proti orgánům sociálního zabezpečení různých dotýčných členských států.

23 Z ustanovení nařízení tak vyplývá, že co se týče mezinárodních úmluv o sociálním zabezpečení, spadají do jeho působnosti pouze ty úmluvy, jejichž smluvní strany jsou alespoň dva členské státy, a co se týče úmluv uzavřených s jedním nebo více třetími státy, nařízení se použije jen v rozsahu, v němž se dotýká vztahů mezi členskými státy.

24 Naproti tomu žádné ustanovení nařízení se nevztahuje na úmluvy uzavřené mezi jediným členským a jedním nebo více třetími státy ani co se týče otázky určení, zda a v jakém rozsahu je systém směrnice nahrazuje, ani co se týče použití zásady rovného zacházení. Je tedy namístě konstatovat, že nařízení mělo v úmyslu vyloučit tyto úmluvy ze své působnosti

25 Kdyby tomu bylo jinak, byla by přijata zvláštní ustanovení, která by upravovala použití nařízení na takové úmluvy, tak jak to bylo v nařízení učiněno pro úpravu postavení úmluv zavazujících dva nebo více členských států a úmluv uzavřených minimálně mezi dvěma členskými státy a jedním nebo více třetími státy. Bylo by totiž nelogické plně zahrnovat do působnosti nařízení úmluvy uzavřené mezi jediným členským státem a jedním nebo více třetími státy, když toto nařízení výslovně obsahuje určité výhrady, pokud jde o jeho použití na úmluvy uzavřené mezi dvěma nebo více členskými státy.

26 Za těchto podmínek nemůže pojem „právní předpisy“ ve smyslu nařízení zahrnovat takové úmluvy o sociálním zabezpečení uzavřené mezi jediným členským státem a třetím státem, jako jsou dotčené úmluvy, jež jsou předmětem předkládajícího soudu.

27 Je třeba dodat, že tento výklad není ovlivněn skutečností, že taková úmluva byla začleněna do právního řádu některých členských států ve formě zákona, a je tedy součástí jejich vnitrostátního práva. Rozsah nařízení totiž musí být stejný ve všech členských státech, aby bylo zajištěno jeho jednotné používání v rámci celého Společenství, a nemůže tudíž záviset na způsobu, jakým různé členské státy začleňují do svého právního řádu mezinárodní úmluvy o sociálním zabezpečení, které uzavřely.

28 V důsledku toho skutečnost, že mezinárodní úmluva byla v podobě zákona začleněna do vnitrostátního práva členského státu, nemůže být dostačující k tomu, aby tato úmluva spadala do pojmu „právní předpisy“ tohoto členského státu pro účely použití nařízení.

29 Ze všech předchozích úvah vyplývá, že je namístě odpovědět na první otázku položenou Bundessozialgericht tak, že čl. 3 odst. 1 a čl. 1 písm. j) výše uvedeného nařízení č. 1408/71 musejí být vykládány v tom smyslu, že pojem „právní předpisy“ uvedený v těchto člancích nezahrnuje ustanovení mezinárodních úmluv o sociálním zabezpečení uzavřených mezi jediným členským státem a třetím státem. Tento výklad není vyvrácen skutečností, že tyto úmluvy byly v podobě zákona začleněny do vnitrostátního právního řádu dotyčného členského státu.

Ke druhé otázce

30 Vzhledem k této odpovědi na první otázku není třeba rozhodnout ohledně druhé otázky.

K nákladům řízení:

31 Výdaje vzniklé německé, italské, nizozemské a portugalské vládě a vládě Spojeného království, stejně jako Komisi Evropských společenství, které Soudnímu dvoru předložily svá vyjádření, se nenahrazují. Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení vzhledem ke sporu probíhajícímu před vnitrostátním soudem, k rozhodnutí o nákladech řízení je příslušný uvedený soud

Z těchto důvodů

SOUDNÍ DVŮR

o otázce, která mu byla předložena Bundessozialgericht usnesením ze dne 28. srpna 1991, rozhodl takto:

Ustanovení čl. 3 odst. 1 a čl. 1 písm. j) nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství ve znění pozměněném nařízením Rady (EHS) č. 2001/83 ze dne 2. června 1983 musejí být vykládány v tom smyslu, že pojem „právní předpisy“ uvedený v těchto člancích nezahrnuje ustanovení mezinárodních úmluv o sociálním zabezpečení uzavřených mezi jediným členským státem a třetím státem. Tento výklad není vyvrácen okolností, že tyto úmluvy byly v podobě zákona začleněny do vnitrostátního právního řádu dotyčného členského státu.